

Koncessiva konstruktioner i förändring. Grammatikalisering möter konstruktionsgrammatik

Utvecklingen av grammatiska markörer har beskrivits från flera teoretiska perspektiv (Hopper & Traugott 2003, Roberts & Roussou 2003 Vincent 2001). Nyligen har den tagits upp inom konstruktionsgrammatik, med argument för att ett konstruktionsperspektiv på grammatikalisering kan ge nya insikter i hur förändringar i form och funktion samspelar och motiveras (Hoffmann & Trousdale 2013 Traugott & Trousdale 2013). I detta föredrag kommer jag att diskutera utvecklingen av koncessiva markörer i svenska ur ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv. Koncessiva subjunktioner som *fast(än, trots att, ehuru* och *änskönt* tycks alla härstamma från ganska specifika konstruktioner under nysvensk tid. Ett exempel ges här genom utvecklingen av *fast(än)* från ett gradadverb i betydelsen 'mycket' till en koncessiv subjunktion 'trots att'. Utvecklingen tar sin början i så kallade universella koncessiva konditionalsatser (Haspelmath & König 1998), mer eller mindre motsvarande SAG:s generaliserande bisats, se (1a):

- (1) a. Om fast the än någon (hjälp) fingo, så skulle han än då
hur mycket de än någon hjälp får så skulle den ändå
- wara alt för ringa (16thC)
vara alldeles för liten
'Hur mycket hjälp de än får, så kommer den att vara alldeles för obetydlig'

Mönstret [wh AP NP Än VP] omfattar vanligtvis ett wh-element, *fast* eller annat gradadverbial samt den generaliserande partikeln *än*. Lägg också märke till det motsvarande gradadverbet ringa 'liten' i eftersatsen. I andra belägg, förekommer *fast* i initial position utan förekomsten av wh-element, vilket resulterar i en omtolkning av betydelse som följer av (1b):

- b. fast han än hade bliffuit bättre spiisadt än ther skedde,
mycket han än hade blivitt bättre serverad än där skedde
- hans sömnpn war honom icke håller roligh heller sööt (16thC)
hans sömn var honom inte varken lugn eller skön
'även om han hade blivit bättre serverad än vad som skedde där, så skulle hans sömn varit varken lugn eller skön'

Utan förekomsten av wh-element hänvisar inte konstruktionen till ett indefinit antal referenter som i (1a), *även om p, x, y..., så q* utan snarare till en otillräcklig och (senare) faktisk barriär, *även om/trots att p, så q*. Sammantaget omtolkas konstruktionen till en underordnad sats [SubjP NP än VP] och senare till en ren koncessiv konstruktion [ConcP NP VP]. Betydelsen av *fast* och partikeln *än* "tvingas" så att säga in i ett nytt mönster och måste tolkas i relation till hela konstruktionen. På basis av en empirisk undersökning av *fastän* och *ehuru* i nysvenska kommer jag att analysera utvecklingen i konstruktionsgrammatiska termer som resultatet av neoanalys (Traugott & Trousdale 2013) och mismatch (Michaelis 2004). Vidare diskuteras hur utvecklingen förhåller sig till en mer övergripande utveckling av koncessiva konstruktioner efter fornsvensk tid. Jag menar att ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv på grammatikalisering ger oss en ökad insikt i förändringar som traditionellt beskrivs i termer av kategoriskifte från betydelseord till formord.

Haspelmath, Martin & Ekkehard König (1998). Concessive conditionals in the languages of Europe." In: van der Auwera, Johan (ed.)

Adverbial constructions in the languages of Europe. (Empirical Approaches to Language Typology/EUROTYP, 20-3.) Berlin: Mouton de Gruyter, 563-640.

Hoffman, Thomas & Graeme Trousdale (2013). *The Oxford Handbook of Construction Grammar*. New York : Oxford University Press

Hopper, Paul & Elizabeth Traugott (2003). Second edition. *Grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

Michaelis, Laura A (2004). Type shifting in construction grammar: An integrated approach to aspectual coercion. *Cognitive Linguistics* 15, 1–67.

Roberts, Ian & Anna Roussou (2003). *Syntactic change. A minimalist approach to grammaticalization*. Cambridge: Cambridge University Press.

SAG = Teleman Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson (1999). *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Nordsteds Ordbok.

Traugott, Elisabet Closs & Graeme Trousdale (2013). *Constructionalization and constructional changes*. Oxford Studies in Diachronic and Historical Linguistics 6. Oxford: Oxford University Press.

Vincent, Nigel (2001). LFG as a model for syntactic change. In: Butt, Miriam & Tracy Holloway King (eds), *Time over matter. Diachronic Perspectives on Morphosyntax*. Stanford: CSLI Publications. s. 1–42.